

8. PIELIKUMS. IZGLĪTOJOŠU NOTIKUMU PAR EKOLOĢIJU UN PIEEJAMĪBU KARTĒJUMS: IZGLĪTĪBAS INSTITŪCIJAS LIEPĀJAS PILSĒTĀ, DIENVIDKURZEMES UN KULDĪGAS NOVADOS 2024.GADĀ

Apakšpētījums “Liepāja – Eiropas kultūras galvaspilsēta 2027.gadā” novērtējuma pētījuma ietvaros

Autors: Baiba Tjarve, Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts

SATURS

Ievads	2
Pētījuma metodoloģija	3
Izglītojoši notikumi par ekoloģiju.....	4
Ekoskolas	4
Ar ekoloģijas tēmu saistīti projekti un norises	5
Izglītojoši notikumi par piekļūstamību	6

IEVADS

Apakšpētījums "Izglītojošu notikumu par ekoloģiju un pieejamību kartējums: izglītības institūcijas Liepājas pilsētā, Dienvidkurzemes un Kuldīgas novados 2024.gadā" (apakšpētījums) īstenots "Liepāja – Eiropas kultūras galvaspilsēta 2027.gadā" novērtējuma pētījuma ietvaros (Novērtējums). Galvenie apakšpētījuma uzdevumi bija identificēt izglītojošu notikumu skaitu dažādām auditorijas grupām par ekoloģiju un pieejamību.

Šie uzdevumi atbilst vienai Novērtējuma perspektīvai jeb izaicinājumam saskaņā ar "Liepāja 2027" monitoringa matricu: (2) līdzdalība.

Izaicinājuma nr. 2 "LĪDZDALĪBA. Līdzdarboties dzīves vides veidošanā" mērķa "palielināt sabiedrības līdzdalību apkārtējās vides veidošanā" ietvaros tika noskaidroti sekojoši indikatori par izglītības institūcijām mērķteritorijās: izglītojošu notikumu skaits dažādām auditorijas grupām par ekoloģiju un pieejamību.

PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Viens no pētījuma uzdevumiem ir noskaidrot, kā, pateicoties iegūtajam Eiropas kultūras galvaspilsētas 2027 titulam un projekta laikā realizētajām aktivitātēm, Liepājā un apkārtnē novados tiks attīstīti izglītojoši notikumi dažādām auditorijas grupām par ekoloģiju un pieejamību. Pētījuma ietvaros 2024./2025.gadā tika veikta sākotnējā izpēte (kartējums) par situāciju Liepājas pilsētā, Dienvidkurzemes un Kuldīgas novados, lai šos datus vēlreiz salīdzinātu ar situāciju pēc Eiropas kultūras galvaspilsētas notikumu īstenošanas.

Kartējuma ietvaros tika izstrādāta strukturēta informācijas pieprasījuma veidne, kas tika izsūtīta izglītības institūcijām Liepājas pilsētā, Dienvidkurzemes un Kuldīgas novados (mērķteritorijas).

Izglītības institūcijas tika atlasītas pēc sekojošiem kritērijiem: 1) Izglītības institūcijas, kuras īsteno savu darbību mērķteritorijās (t.sk. nacionāla līmeņa augstāko izglītības institūciju filiāles); 2) Profesionālās izglītības un profesionālās ievirzes izglītības iestādes (23); 3) Augstākās izglītības iestādes un filiāles (9); 4) Vispārizglītojošās izglītības iestādes (44); 5) trīs izglītības pārvaldes (Liepājas Izglītības pārvalde, Kuldīgas novada Izglītības pārvalde un Dienvidkurzemes Izglītības pārvalde). 4) Papildus tika izsūtīts informācijas pieprasījums Vides izglītības fondam par ekoskolu programmu īstenošanu.

Datu apkopošana notika sekojošā veidā. 1) Izsūtīti strukturēti informācijas pieprasījumi 79 informantiem – izglītības institūcijām; 2) 3 adreses tika atzītas par nederīgām (arī pēc adreses precizēšanas un atkārtotas izsūtīšanas); 3) informantiem tika lūgums aizpildīt datu pieprasījumu izsūtīts divas reizes (sākotnējā vēstule; atgādinājums), kā arī tika atbildēts telefoniski un rakstiski uz jautājumiem.

Saņemto atbilžu skaits: 28 atbildes, tomēr jānorāda, ka daļā no atbildēm tiek norādīts, ka 2023./2024.mācību gadā nav īstenoti izglītojoši notikumi dažādām auditorijas grupām par ekoloģiju un pieejamību.

Informācijas pieprasījumā izglītības institūcijām tika vaicāts: 1) informācija par pašu institūciju (tās juridisko statusu u.c.); 2) par īstenotajiem projektiem, kuru fokusā ir ekoloģijas tēma (projekta nosaukums, īstenošanas laiks, finansētājs, kopējais projekta finansējums konkrētajai institūcijai); 3) par īstenotajām atsevišķajām norisēm, kuru fokusā ir ekoloģijas tēma (ārpus tiešā izglītības procesa vai izglītības programmu satura); 4) par projektiem, kuru fokusā ir piekļūstamības/pieejamības tēma (projekta nosaukums, par kuru/kurām īpašajām mērķgrupām un to piekļūstamības problemātiku šajā projektā tiek runāts, īstenošanas laiks, finansētājs, kopējais projekta finansējums konkrētajai institūcijai); 5) atsevišķām norisēm, kuru fokusā ir piekļūstamības/pieejamības tēma (ārpus tiešā izglītības procesa vai izglītības programmu satura).

Informācijas ieguves periods: 2025.gada februāris par norisēm 2023./2024. mācību gadā.

IZGLĪTOJOŠI NOTIKUMI PAR EKOLOĢIJU

Ekoskolas

Vides izglītības fonds¹ (VIF) ir dibināts ar mērķi veicināt ilgtspējīgu attīstību ar vides izglītības palīdzību. VIF pamataktivitātes ir saistītas ar pasaules vadošās vides izglītības organizācijas "Foundation for Environmental Education" ("FEE International") programmu īstenošanu Latvijā.

Dalība "FEE International" sniedz VIF gan ekskluzīvas tiesības īstenot tās starptautiskās programmas un aktivitātes vides izglītībā Latvijā, gan arī uzliek striktus administratīvos un kvalitātes kritērijus.

Latvijā fonds kopš 1998. gada ir spējis nodrošināt visu "FEE International" programmu – Ekoskolas, Jaunie vides reportieri, Zilais karogs, Zaļā atslēga un Izzini mežu – darbību un attīstīšanu.

Ekoskolu programma ir pasaulē populārākā vides izglītības iniciatīva bērniem un jauniešiem. Ekoskolas programmas pamatā ir iedvesmojošas un iesaistošas vietējās rīcības un pozitīvu pārmaiņu veicināšana skolu vidē un sabiedrībā. Programma neaprobežojas tikai ar vides pārvaldību skolā – tā veicina izpratni par vidi, saistot to ar visām mācību jomām, nostiprina 21. gs. caurviju prasmes, veido attieksmi un vērtības, interesi un līdz ar to arī vēlmi rīkoties. Būtiski, ka procesā tiek iesaistīti ne tikai skolas pārstāvji, bet arī apkārtējā sabiedrība, tādējādi veicinot kopējo vides apziņas attīstību. Ekoskolu tēmas ir: enerģija, atkritumi, pātika, ūdens, transports, skolas vide un apkārtnē, mežs, vide un veselīgs dzīvesveids, klimata pārmaiņas, bioloģijās daudzveidība.

2024.gada vasarā Liepājā norisinājās Vides izglītības fonda rīkotais Ekoskolu Vasaras forums, piedāvājot izglītojošas un pieredzes apmaiņas aktivitātes un pulcējot vairāk nekā 200 jauniešus un pedagogus no visas Latvijas. Pasākums notika sadarbībā ar Liepājas Valsts tehnikumu un Liepājas domi.

Saskaņā ar VIF sniegto informāciju mājas lapā² šobrīd Liepājas pilsētā, Dienvidkurzemes un Kuldīgas novados darbojas 10 ekoskolas:

2 pirmskolas izglītības iestādes:

Liepājas pirmsskolas izglītības iestāde "Kāpēcītis" (Liepāja)

Apbalvojums: Zaļais karogs (3. līm.)

Nīcas pirmsskolas izglītības iestāde "Spārīte" (Nīca, Dienvidkurzemes novads)

Apbalvojums: Zaļais karogs (3. līm.)

1 profesionālās izglītības iestāde:

Liepājas Valsts tehnikums (Liepāja)

Apbalvojums: Latvijas Ekoskolas sertifikāts (2. līm.)

7 vispārīgizglītojošās skolas:

Zentas Mauriņas Grobiņas vidusskola (Grobiņa, Dienvidkurzemes novads)

Apbalvojums: Latvijas Ekoskolas sertifikāts (2. līm.)

Dzērves pamatskola (Cīravas pagasts, Dienvidkurzemes novads)

Apbalvojums: Latvijas Ekoskolas sertifikāts (1. līm.)

Vērgales pamatskola (Vērgales pagasts, Dienvidkurzemes novads)

Apbalvojums: Latvijas Ekoskolas sertifikāts (2. līm.)

Māteru Jura Kazdangas pamatskola (Kazdanga, Dienvidkurzemes novads)

Apbalvojums: Zaļais karogs (3. līm.)

V. Plūdoņa Kuldīgas vidusskola (Kuldīga, Kuldīgas novads)

Ēdoles pamatskola (Ēdoles pagasts, Kuldīgas novads)

Apbalvojums: Zaļais karogs (3. līm.)

Vaiņodes vidusskola (Vaiņode, Dienvidkurzemes novads)

Apbalvojums: Zaļais karogs (3. līm.)

¹ <https://ekoskolas.lv/>

² <https://ekoskolas.lv/#dalibnieki>

Ar ekoloģijas tēmu saistīti projekti un norises

Informācijas pieprasījumā izglītības iestādēm tika vaicāts, vai institūcija ir 2023./2024. mācību gadā īstenojusi **projektus, kuru fokusā ir ekoloģijas tēma**.

Saņemtajās atbildēs tika identificēti 7 projekti 2023./2024. mācību gadā par ekoloģijas tēmu. Šie projekti nav izsmēļošs saraksts ar visiem projektiem, kas ir notikuši mērķteritorijās, bet var sniegt liecību par finansējuma avotu daudzveidību, kā arī tematisko loku, par ko izglītības iestādes domā saistībā ar ekoloģijas tēmu. Piemēram, īstēnoti projekti ar Eiropas Savienības finansējumu: par inovatīvām pieejām āra izglītības īstenošanai un par izglītības, veselības un vides ilgtspēju. Tāpat īstēnoti vairāki projekti, kas paplašina izpratni par atkritumiem, aprites ekonomiku, videi draudzīgu domāšanu (Vides izglītības fonda, Valsts Kultūrkapitāla fonda; Eiropas Savienības Erasmus+ programmas atbalstītas iniciatīvas).

Informantiem tika arī vaicāts par **atsevišķām norisēm, kuru fokusā ir ekoloģijas tēma** un kas īstēnotas 2023./2024. mācību gadā ārpus tiešā izglītības procesa vai izglītības programmu satura.

Atbildēs tika identificēti 39 dažādas norises. Atkal jāsap, ka šis saraksts nav pilnīgs (to ierobežo iesūtīto atbilžu skaits), bet tas sniedz pārskatu par populārākajām tēmām un formām, kādās tiek īstēnotas norises saistībā ar ekoloģijas tēmu.

Visbiežāk tiek minēts, ka skolas līdzdarbojas tādās akcijās un aktivitātēs, kuru iniciatori ir ārpus skolas vides. Šīs aktivitātes saistās ar dalību dažādos konkursos un akcijās par makulatūras vākšanu, izlietoto bateriju vākšanu, nolietoto elektropreču vākšanu, pārstrādājamo materiālu vākšanu, apģērbu otrreizēja izmantošanu.

Otras biežāk minētās aktivitātes saistās ar dažādām ekskursijām, kas palīdz veidot izpratni par ekoloģijas tēmām – došanās mežā, ekskursijas uz atkritumu šķirošanas punktiem, iepazīšanās ar ūdens apgādes un notekūdeņu attīrīšanas sistēmu darbību. Tostarp minētas vairākas izglītojošas starptautiskas sadarbības, kuru ietvaros ir bijušas ekskursijas uz dažādiem objektiem citās valstīs, lai iepazītos ar vides ilgtspējas jautājumiem.

Radošās darbnīcas ir vēl viena forma, kā tiek īstēnotas aktivitātes saistībā ar ekoloģijas tēmām. Īpaši bieži radošās darbnīcas izmantotas, lai piedāvātu praktiskus risinājumus par lietu otrreizējo pārstrādi. Tikai viens piemērs minēts saistībā ar dārzkopību.

Skolas ikdienā šķiro atkritumus un rīko dažādus izglītojošus pasākumus par šo tēmu.

Tāpat vairāki informanti norādīja, ka viņi ir ekoskolu programmas dalībnieki, līdz ar to ekoloģijas tēmas tiek aktualizētas ikdienā.

Kopumā jāsecina, ka ar ekoloģiju un vides ilgtspēju saistītu jautājumu aktualizēšana izglītības iestādēs bieži notiek lielāku, ārpus izglītības vides iniciētu projektu ietvaros – akcijas, konkursi, aicinājumi uz ikdienas paradumu maiņu saistībā ar atkritumu pārstrādi, aprites ekonomiku u.tml. Populārākās līdzdalības formas: dalība akcijās un konkursos, kā arī radošās darbnīcas, jo īpaši saistībā ar lietu otrreizēju pārstrādi. Bieži izmantotas iespējas ir ekskursijas uz dažādiem objektiem, kas saistīti ar vides jautājumiem. Šīs tēmas tiek aktualizētas arī Vides izglītības fonda Ekoskolu programmas ietvaros. Mērķteritorijās darbojas 10 ekoskolas (t.sk. 2 pirmsskolas izglītības iestādēs). 2024.gada vasarā Liepājā norisinājās Vides izglītības fonda rīkotais Ekoskolu Vasaras forums, piedāvājot izglītojošas un pieredzes apmaiņas aktivitātes un pulcējot vairāk nekā 200 jauniešus un pedagogus no visas Latvijas. Pasākums notika sadarbībā ar Liepājas Valsts tehnikumu un Liepājas domi.

IZGLĪTOJOŠI NOTIKUMI PAR PIEKĻŪSTAMĪBU

Izglītības iestādēm mērķteritorijās tika lūgts norādīt, vai institūcija ir 2023./2024.mācību gadā īstenojusi **projektus vai atsevišķas norises, kuru fokusā ir piekļūstamības/pieejamības tēma** ārpus tiešā izglītības procesa vai izglītības programmu satura. Informantiem arī lūdzām norādīt, par kuru/kurām īpašajām mērķgrupām un to piekļūstamības problemātiku šajā projektā tiek runāts, aicinot pievērst uzmanību plaši definētām mērķgrupām ar ierobežotām iespējām (cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem, sociāli neaizsargātas grupas, noteiktas etniskās grupas, bēgļi u.tml.).

Informanti sniedza liecības par apmēram 10 norisēm, kas īstenotas 2023./2024.mācību gadā un kuru fokusā ir piekļūstamības/pieejamības tēma. Šajās norisēs tika aktualizētas problēmas par sekojošām mērķgrupām: visi izglītojamie, t.sk. mērķgrupas ar ierobežotām iespējām; bērni ar funkcionāliem un garīgās attīstības traucējumiem; izglītojamie ar speciālām vajadzībām; jauniešiem ar dažāda veida traucējumiem; sociāli neaizsargāta grupa; cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem; sociāli neaizsargāta grupa; Ukrainas karavīri; bērni ar Dauna sindromu. Kā aktivitāšu dalībnieki un klausītāji tika aicināti: skolēni, pedagogi, vecāki, vietējie iedzīvotāji. Aktivitāšu formas: lekcijas, kursi, radošs pasākums, tikšanās ar ekspertiem, labdarības akcija.

Izglītības iestāžu sniegtajā informācijā ar konkrētiem piemēriem par piekļūstamības un pieejamības jautājumiem minētās tēmas ir ļoti aktuālas visās izglītības iestādēs: piemēram, emociju kontrole, ģirgāšanās, iekļaujošas vides radīšana un iespēju nodrošināšana (piemēram, karjeras atbalsts) bērniem/jauniešiem ar īpašām vajadzībām, labdarība, izpratnes veicināšana par dažādību, atbalsts Ukrainai u.c. Tomēr saņemtajā mazskaitlīgās atbildes liecina, ka piekļūstamības tēma ir daudz mazāk aktualizēta izglītības iestādēs nekā ekoloģijas tēma. Iespējams, viens no iemesliem ir tas, ka nav tik izteiktu un tik aktīvu ārēju interešu pārstāvības institūciju, kā tas ir saistībā ar vides aizsardzību un ekoloģiju.